

TÜRÜK

2023, Yıl/Year: 11, Sayı/Issue: 35, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 07.11.2023

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 17.12.2023

Sayfa / Page: 193-206

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Şafak KARAKOÇ

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk
Edebiyatı Anabilim Dalı, Bilim Uzmanı

ksafak622@gmail.com

ÖMER F. OYAL'IN ROMANLARINDA GÖLGE ARKETİPİNİN GÖRÜNÜMÜ*

Öz

Arketipler, kolektif bilinçdışı ürünleri olarak tanımlanır. Bu nedenle bazı insan eylemleri birbirinden bağımsız olarak ortak özellikte ortaya çıkar. Mitoloji, din, efsane ve destanlar arketiplerin kaynakları arasındadır. Bu kaynaklardaki bazı sembol ve simgelerin bugün modern ve postmodern romanlarda karşımıza çıkması, arketiplerin bilinçdışı kontrolünden bağımsız olarak kuşaktan kuşağa aktarıldığını gösterir. Jung'un kişilik arketiplerinden biri olan gölge arketipi de her arketip gibi kolektif bir yapıya sahiptir. Bu nedenle bu arketip her insanda ortak bazı düşünce ve davranışlara işaret eder. Araştırmacılar her insanın bir gölge tarafının olduğu konusunda fikir birliğine varmışlardır. Gölge arketipi tespit edilmesi güç bir arketip olsa da insanın istemediği ve bu yüzden bilinçaltına göndermek istediği her şey olarak tanımlanabilir. Bu nedenle toplumda hoş karşılanmayan öfke, kin, nefret, intikam gibi duygular, kişinin karanlık yönüne atıfta bulunduğu için gölgenin varlığını ispatlar. Ancak her arketip gibi gölgenin de yalnızca olumsuz yönü bulunmaz. Yaratıcılığı besleyen gölge, bireylerin çeşitli konularda başarılı olmasını sağlayan bir dürtü fonksiyonu da üstlenebilir.

Günümüz romancılarından Ömer Fikret Oyal'ın altı romanında tespit edilen gölge arketipi, genel olarak başkişilerde görülür. Gölge arketipinin karakterlerin kişilikleri üzerinde oluşturduğu etki, anlatı kişileri arasındaki ortak yönleri inşa eder. Bu çalışmada gölge arketipinin romanın ana kahramanlarda nasıl seyrettiği üzerinde durulmuştur.

* Bu çalışma "Ömer Fikret Oyal'ın Romanlarında Arketipler Üzerine Bir İnceleme" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Psikanaliz, Arketip, Gölge, Roman, Ömer F. Oyal,

THE APPEARANCE OF THE SHADOW ARCHETYPE IN ÖMER F. OYAL'S NOVELS

Abstract

The Archetypes can be defined as products of the collective unconscious. For this reason, some human things emerge as common features independently of each other. Mythology, religion, legends and epics are the sources of archetypes. It is seen that some of the symbols and icons in these sources appear in modern and postmodern novels today, and that the archetypes are controlled unconsciously and are transmitted independently from generation. The shadow archetype, one of the archetypes of Jung's personality, also has a collective structure like his archetype. Therefore, this archetype points to some common thoughts and behaviors in every person. Researches agree that every person has a shadow side. Although it is difficult to detect the shadow archetype, it can turn into anything that the person does not want and therefore wants to fall into the subconscious. For this reason, emotions such as anger, grudge, hatred and revenge, which are not tolerated in society, prove the existence of the shadow, as they refer to the dark side of the person. However, like every archetype, the shadow does not only have a negative side. The shadow that nourishes creativity can also serve as an incentive that enables individuals to be successful in various subjects.

The shadow archetype detected in the six novels of Ömer Fikret Oyal, one of today's novelists, is generally seen in the main heroes of the novel. The shadow archetype has an impact on the personalities of the characters and allows for joint developments between the narrative characters. This study focuses on how the archetype is seen in the main heroes of the novel.

Key Words: Psychoanalysis, Archetype, Shadow, Novel, Ömer F. Oyal,

Giriş

Edebi metinlerin incelenmesinde bugüne değin çeşitli inceleme yöntemleri söz konusu olmuştur. Özellikle 19. yüzyılda sosyal bilimlerin bir bilim dalı haline gelmesi ve Freud'un temellerini attığı psikanaliz, öğrencileri ve meslektaşları tarafından geliştirilerek çeşitli psikanalitik yaklaşımların doğmasını da sağlamıştır. Bilindiği gibi Freud, rüyalardan hareket ederek çeşitli analizler yapar ve sanatçının yaratma eylemi ile nevroz arasında bir ilişki kurar. Ona göre insanlar bazı arzularını doyuramaz ve bunları bastırarak bilinçaltında gizler. Bu nedenle gerçek hayatta doyurulamayan bu arzular hayal veya rüya vasıtasıyla ortaya çıkar. Freud aşırıya kaçan bu arzular nedeniyle sanatçıları bir ruh hastası olarak görür. Bu arzuların iyi yönü ise kişiyi yazmaya iten bir dürtü görevi üstlenmesidir.

Freud'un cinsellik kuramı Jung'u kuşkulandırır ve Jung, onun bu konu hakkındaki söylemlerini eksik bulur. Freud'un cinsel enerji olarak düşündüğü "libido" Jung'a göre ruhsal

kaynaklı bir enerjidir. O, bütünsel bir psişik enerji olan libidonun en eski imgelerin göze çarptığı edebî mitlerde ve evrensel sembollerde ifadesini bulduğunu belirtir (Serrican 2015: 1206). Jung'a göre rüyalar, bilinçaltının bir etkinliğidir. Bozulan psikolojiyi onarmak için bilinçaltı, rüyalar üretir.

Jung, uzak doğu kültürlerine yönelik araştırmaları neticesinde rüyalarda bütün insan ırklarının bazı ortak tavır ve haller sergilemesi sonucu sembolik anlamda bir ortaklığın olduğunu keşfeder. Freud, arketiplerin kaynağını oluşturan kolektif bilinçdışı kavramını reddeder. Jung ise ortak bilinçdışının insanlığın ortaya çıkışından itibaren var olduğunu düşünerek gölge, anima, animus, persona, hilebaz gibi bazı temel arketipleri tespit eder. Bu sayede 20. yüzyılda arketipsel eleştiri yöntemi doğar ve edebi eserlerde karşılaşılan unsurların geçmişi ile bugünü arasındaki bağ incelenir. Bu bağı arketipler sağlamaktadır. Arketipsel incelemelerin amacı, ilkel insan eylemleriyle destan, efsane ve masal gibi yazılı metinlerde karşılaşılan unsurların modern romanlara uzanan yolculuğunu incelemektir. Bu bağlamda Orta Asya Türk tarihine, mitolojiye, felsefeye ve antik din kültürüne dair araştırmalar yapan Ömer F. Oyal, aynı zamanda bunları romanlarında da kullanmıştır. Mitoloji ve kutsal kitaplarla bağlantılı olan arketipleri hemen her romanında kullanmaya çalışan yazara göre insanoğlu dünyanın neresine giderse gitsin bir şekilde anlayabileceği arketiplerle karşılaşır (Atilla 2021: 8). Bu çalışmada günümüzde sekiz romanı bulunan yazarın altı romanda karşımıza çıkan gölge arketipi incelenecektir. Yazarın söz konusu altı romanı “bildungs roman” niteliğinde karşımıza çıkar. Bu nedenle bu roman dizgisinin dışında kalan “Zaman Lekeleri” ve “Magda Döndüğünde” adlı romanları arketipsel incelemeye uygun olmadığı için bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Arketip Kavramı

TDK'nin güncel sözlüğünde “kök örnek” anlamına gelen Arketip sözcüğü Eski Yunanca arýtyponáp χέτυπον kelimesinden gelmektedir (Nişanyan 2020: 68). Jung'un bilim dünyasına kazandırdığı bu kavram, kolektif bilinçdışındaki simge ve sembollerin ilk ve ilksel hallerini temsil etmektedir (Topaktaş 2017: 15). Jung, arketip kavramını keşfinden önce “başlangıçtan beri varolan imgeler ve kolektif bilincin hakimleri” gibi adlar kullanmıştır. O, St. Augustinus'un “ideaeprincipales” tanımından yola çıkarak “arketipler” adını kullanmayı tercih etmiştir (Sungurlar 2013: 48). Jung, arketiplerin bütün insanlarda benzerlik gösteren ortak davranışları ve deneyimleri nöropsişik merkezler olarak görmüştür (Sungurlar 2013: 49). Çünkü her kişi, kolektif olarak aynı özellikte karşılaşılan bir bilinçaltı merkeziyle doğar. Jung, buna ortak bilinçaltı der (Burger 2016: 157). Bir miras gibi atadan oğula aktarılan bu özellikler, coğrafya, din, millet gibi ayrımlar gözetilmeden bütün insanlarda aynı seyrederek. Bu nedenle Jung, arketiplerin evrenselliğini vurgularken aynı zamanda bunların kuşaktan kuşağa aktarılan bir gelenek olduğunu düşünür. Jung'un “objectif bilinçaltı” dediği kavram arketiplerden oluşan metaforik bir yapıya sahiptir. Bu oluşumların bireysel hayatlardaki yansımasını Cebeci, “kompleks” olarak adlandırır. Ona göre her kompleksin özünde bir arketip bulunur (2004: 225).

Storr'a göre arketipler, bilinçdışı olduğu için “varoluş öncesi bir biçim”dir (Storr 2006'dan akt. Tanrıtanır 2019: 114). Frye ise arketipleri edebiyatta kişinin edebi deneyimlerinin bütünü bir parçası olarak tanımaya yetecek sıklıkla tekrar edilen sembol, genellikle bir imge olarak tanımlar

(2015: 404). Yalnızca imge olarak da görülmeyen arketipler, çeşitli sembollerle de gün yüzüne çıkar. Jung, bunu “arketipsel simge”, “arketipsel imge” veya “arketipsel sembol” gibi başlıklarla adlandırır. Simge, arketipin hem ürünü hem de ifadesidir (Gökeri 1979: 12). Jung’a göre gerçek simge bilinçdışının derinliklerinden bize seslenen, ne olduğunu hiçbir zaman tam olarak anlayamadığımız arketipi ifadeye çalışır (Gökeri 1979: 17).

Jung, *Dört Arketip* adlı çalışmasında arketip çalışmalarına olan katkısını, arketiplerin dil, gelenek ve göçlerle yaygınlaşmadığını, bir dış etkene ihtiyaç duymaksızın her zaman, her yerde bağımsız olarak kendini gösterdiğini keşfetmiş olmasına bağlar (2005: 20). Arketipler, aynı zamanda doğuştan gelen birer komplekstirler. Bu kişisel bir deneyimin ürünü değildir. Bu nedenle Jung, arketipleri enerji dolu bir merkez olarak görür (2001: 230).

Mitoloji, efsane ve halk inanışlarının hemen hepsinde arketiplere dair birçok malzeme bulunmaktadır. Bu sayede Jung, söz konusu arketiplerin tespitinde kutsal kitaplara, efsanelere, masallara ve mitolojik hikâyelere başvurmuştur. Joseph Campbell da arketiplerle ilgili araştırmalarında mitolojiyi kaynak edinir. O, mitolojik hikâyelerden yola çıkarak yolculuk arketipini keşfeder. Bu arketipin kuramını *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* başlıklı kitabında kullanır. Frye ise edebi eserlerin mitlerin yapısal düzenine sahip olduğunu düşünerek komedi, romans, trajedi, hiciv gibi türlerin edebi yönü olduğu kadar birer arketip olduğunu söyler (Öztürk 2017: 97). Mitolojik hikâyelerde karşılaşılan arketipler zamanla modern ve postmodern romanlarda da gün yüzüne çıkmıştır. Bu nedenle mitoloji aslında arketiplerin taşıyıcısıdır (Tayyare 2021: 55).

Din tarihçisi Mircea Eliade, arkaik insanların genel davranışları bakımından arketiplerin tesiri altında bulunduğunu söyler. Arkaik insanlar kendilerine ait herhangi bir değerden önce kozmosun değerine sahiptir. Bu değerler insan eylemlerini de büyük oranda kontrol etmektedir. Bu nedenle Eliade, insan eylemlerinin orijinal olmadığını, çok eski zamanlardan beri tekrar edildiğini savunmaktadır (Öztürk 2017: 83).

Jung’un arketipler üzerine araştırmaları neticesinde “Arketipsel eleştiri yöntemi” doğmuştur. Arketipsel eleştiriye Bastian, Frye, Frazer, Campbell, Eliade, Propp gibi teorisyenler katkıda bulunarak arketipsel eleştirinin gelişmesi sağlanmıştır. Berna Moran, arketipçi eleştiri yönteminin doğmasında en büyük rolü oynayanlardan birisinin *The Golden Bough (1890- 1915)* adlı kitabıyla Sir James G. Frazer olduğunu söyler (2013: 220). Northrop Frye ise *Anatomy of Criticism* (1957) adlı kitabında temeli mitos kuramına dayanan bir sistem geliştirmiştir. Ona göre ilk önce dört tür vardır. Bunlar güldürü, romans, trajedi ve hicivdir. Bunların her biri yılın dört mevsimiyle ilgili mitosa tekabül etmektedir (Moran 2013: 225). Mitolojik eserlerde belirgin olarak arketipsel unsurların yer almasının nedeni mitos öykülerinin insanın derinlerinde yatan korkuları, arzuları dile getirmesidir. Modern ve postmodern romanlarda bu bir iç yolculuğa dönüştüğü için arketipler somut olarak gözükmezler. Belirli sembol veya simgelerle arketiplerin varlığı anlaşılmaktadır. Northrop Frye, arketipleri iletişime açık semboller olarak tanımlar. Ona göre bu semboller, yiyecek ve içeceği, macera ya da seyahati, ışık ve karanlığı ve genellikle evlilik görünümü almış cinsel doyum sembollerini içerir (2015: 149).

Ömer F. Oyal’ın Romanlarında Gölge Arketipi

Jung’un insanların bireyleşme sürecinde dikkat çektiği temel arketiplerden biri olan gölge arketipinde birey, kötü huylarının etkisinde olduğunun bilincinde değildir. Gölge kompleksi adı da

verilen bu arketip suçluluk, düşmanlık besleme, reddedilme gibi birçok kötü huyu içerisinde barındırdığından tespitinin zor olduğu kabul edilir (Sungurlar 2013: 55). Gölge arketipi de diğer arketipler gibi mitolojik bir geçmişe sahiptir. İlkel bazı toplumlarda kişinin birden fazla ruha sahip olduğu görüşü yaygındır. Örneğin Asya toplumlarında ve Şamanizm inancını benimsemiş eski Türklerde canlıların yer altında, yeryüzünde ve gökte olan üç ruhu olduğu düşünülmüştür. Bu yüzden gölge ile ruh arketipsel açıdan aynı amaca hizmet eder.

Gölge, kişiliğimizde görülen ikinci bir yüz, bir iç sestir. Bu nedenle kişisel bilinçaltında bulunan kişiliğin karanlık yönü olarak görülür (Ekaputri-Fanani 2022: 86). Birey için gölgenin varlığını kabullenmek de bir o kadar güçtür. Çünkü kişi gölgeyi iç dünyasında bastırırken aynı zamanda bunu başkalarına yansıtmak zorunda kalır. Bu nedenle çevreye karşı olan kötü huylarının sorumlusu aslında kendisi değil sosyal çevresidir. Jung, gölgenin her kişilikte bulunan bir karanlık yön olduğunu düşünür. Bu aynı zamanda bilinçdışına ve düşlere açılan bir kapıdır. Gölgesi tarafından esir edilen benlik kendini tuzağa düşürmüş olur (Jung 2005: 56). Gölge, kişi için bastırılması gereken bir duygudur. Bunun için bilinçaltına itilir. Çünkü gölge hem anlaşılamayan bir kavram hem de yok edilemeyen bir bireyin ikinci bir kişiliği olarak görülebilir. Bundan dolayı Jung, reddedilen alt kişiliği vurgulamak için gölge arketipinin uygun olduğunu söyler (Sungurlar 2013: 54). Bilinçaltına itilen gölge orada varlığını sürdürmeye ve bilinçaltında beslenmeye devam eder. Söz konusu arketip kişinin bireyleşme sürecindeki evrelerinde karşımıza çıkar. Bu her ne kadar kabul etmek istemediğimiz bir durum olsa da bireyin benliğinin bir parçasıdır. Bu nedenle gölgenin bastırılıp görmezden gelinmesi onun bilinçaltında daha da güçlenmesine neden olur. Jung, gölgeden kurtulmaya çalışanları gölgeyi bastırıp bilinçaltına itme yolunu tercih edenlere baş ağrısından kurtulmak için başın kesilmesi benzetmesini yakıştırır (Gökeri 1979: 19). Gölgenin kendisini açıkça gösterdiği durumlar hasetlik, kavga ve olay çıkarma, kıskançlık, arabozuculuk, fesatlık gibi davranışlardır. Bu tür durumlarda gölge simgeleşir ve kendini ele verir. Gölgenin ortaya çıktığının bir başka tespiti de çevremizde bazı gölge niteliklerini yakıştırdığımız birisinde bu özelliklerden birini aramaktır (Gökeri 1979: 20). Söz gelişi kıskançlık duygusu ağır basan bir bireyin sosyal çevresindeki insanlarda arayacağı ilk duygu kıskançlıktır.

Jung *Psikolojisinin Ana Hatları* başlıklı kitabında Fordham, gölge arketipinin hem kişisel hem de toplumsal yönüne dikkat çeker. Buna göre gölgenin kolektif yönü, toplumda kabul görmeyen ve benliğinde bulunmasına izin vermediği cadı, şeytan gibi şekillerde vücut bulur. Fordham'a göre gölgenin toplumsal yönü kişisel yönüne göre daha tehlikelidir. Toplum baskılayan unsurlar gölgenin bilinçaltında giderek büyümesine ve daha şiddetli olmasına neden olur. Buna örnek olarak araştırmacı kitle isyanlarını, yağma ve linç girişimlerini verir. Protesto esnasında zararsız görünen insanların kolektif bilinç dışı ve kitlenin etkisiyle vahşi ve saldırgan davranışlar sergilediği dikkat çekmektedir (2015: 67).

Korucu'ya göre gölgenin en yaygın tezahürü benliğin karanlık tarafının tehlikeli boyutunu temsil eden şeytandır. Ayrıntıya inmek gerekirse kimi zaman şeytan ve gölge birbirinden çok nadir ayırt edilebilmektedir (2006: 115). Gökeri ise gölgenin yapıtlarda en çok düşman veya rakip rolüyle karşımıza çıktığını söyler. Bunun yanında çeşitli yırtıcı hayvanlar, amansız hasımlar, nefis ve bazı şeytan tipleri de gölgenin tezahürleridir (1979: 145). Gölgenin çoğu zaman yok edilemez olduğu görüşü esasında benliğin gölgesiyle yüzleşip ona karşı egemen olamaması ile açıklanabilir.

Korucu'ya göre gölgeyi yok edecek balta kişinin bireyleşme aşamasında gerçek bir erkek olarak gölgeyle yüzleşmesi ve onu kontrol altına almasıdır (2006: 118). Ruhun bastırılmış yönleriyle yani gölgeyle yüzleşmek, kişinin kendini tanıma ve bireyleşme süreci için gereklidir. Kabalcı, hazırladığı doktora tezinde herkesin bir gölge tarafının bulunduğunu söyler (2018: 144). Çünkü hiçbir insan mükemmel olamamaktadır. Gölgede insanın hayvansal bir yapısı söz konusu olduğundan birey aslında gölgesinden korkar ve ondan çekinir.

Gölge arketipinin tezahürü yazarın romanlarında özellikle ana kahramanlarda karşımıza çıkar. Ömer F. Oyal'ın ilk romanı olan *Sürgün Ruhun Rüya Defteri*'nde başkahraman Hüseyin Akkırman rüyalarını patolojik bir hale dönüştüren ve bunu kimliğinin bir parçası haline getiren bir kişidir. Kahraman, içinde yaşadığı bunalımı gidermek ve gördüğü rüyaların gizemini çözmek amacıyla Cihan adlı bir psikoloğa başvurur. Hüseyin'in Cihan ile görüşmesi 13 Nisan Pazartesi 2001 tarihine tekabül eder. Bu tarih kahramanın bireyleşme sürecine girmeye başladığı zamandır. Kahraman, dünyaya farklı zamanlarda tekrar geldiğini düşünerek önceki yaşamında bir Yahudi olduğunu ve işlediği bir günah sebebiyle tanrı tarafından cezalandırıldığını iddia eder. Ruh göçü olarak adlandırılan bu durum bazı İslam mezheplerince savunulur. Aşırı Şii grupları ve Mutelize mezhebinin müdavimleri, Allah'ın suç işlemiş insanları, günahlarının ağırlığına göre insan veya hayvan olarak dünyaya tekrar gönderdiğine inanır. Bu kişiler arınıp günahlarından kurtuluncaya kadar süreç devam eder (Karaman 2017: 11). Romanda ruh göçünün bir yansıması ile karşılaşılan bu durum, kahramanın rüyalarında ortaya çıkar. Hüseyin, gördüğü rüyaların gerçek olduğuna ve bu rüyaların birbirleriyle bağlantılı olduğuna inanarak onları kaydeder. Artık kahraman kaydettiği bu rüyalarını araştırmaya, bir başka deyişle ruhunu aramaya başlayacaktır. Kahraman, Cihan ile görüşmeye başlayınca artık kendini gerçekleştirme, iyileştirme ve güçlendirme sürecine girer. Çünkü Akkırman, işlediği günahlar yüzünden taş olarak tekrar dünyaya geldiğini düşünür. Bu yüzden geçmişten gelen psikolojik travmalar ile yüzleşmek ve onlarla yaşamak zorundadır. Kahraman, 1 Haziran Cuma günü gerçekleşen seansında birçok kardeşinin olduğunu ve tabiatın zorlu şartlarında büyüdüğünü anlatmaktadır. Kahraman bu yaşamında çeşitli zorluk ve zorbalıklara maruz kalarak kendisinin iletişim kurma becerisi ve isteği azalmıştır. Bu nedenle içinde o, bilinçaltına ittiği ve sürekli bastırıldığı bir kin biriktirir. Hüseyin Akkırman yaş aldıkça normal birine dönüştüğünü düşündüğü sıralarda obaya esir bir kız getirilir. Hüseyin'in Çi adını verdiği bu Çinli esir, onun işlerini yapmakta, cinsel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Çi'nin içine kapanık yapısı obada dillerini, kültürlerini bilmediği bu insanlarla iletişim kurmasına engel olur. Kahraman, arada hediye de verdiği bu kızdaki hoşlanmaktaysa da bu ilgiyi karşı taraftan göremeyince gölgesi devreye girer. Hüseyin onu konuşturmaya çalışır ancak o konuşmaz. Bunun üzerine kahraman kendisine hâkim olamaz ve Çi'yi tekmeleyerek öldürür.

Ayağa kalkıp onu tekmelemeye başladım. Öfkeme hâkim olamıyordum. Bir şeyler söylemeliydi artık. Ama haykırışlarım, tekmelerim, tokatlarım karşılıksızdı. Ne kadar çıldırtıcı olduğunu anlatmak imkânsız. Kendimi kaybetmişim... O narin boynu, aylardır biriken öfkeme yenik düşmüş ellerimin arasında çırpınıyordu. Ben avaz avaz bağırıırken, o hâlâ, başımın arkasındaki boşluğa diktiği gözleriyle susuyordu. Belki de kaderinin sırtışını seyrediyordu (Oyal 2017: 70).

Hüseyin, bu olaydan sonra vicdan azabı çeker. Bu yüzden kendisiyle yüzleşebilmek için çadırını ailesinden uzakta tutmakta, yalnız yaşamaktadır. Çi'yi unutamayan kahraman, yalnızlığa alışmıştır. Romanda kahramanın gölgesi en çok öfke ile kendisini açığa çıkartır. Nitekim bir zaman

sonra artık ailesi yanlarına dönmesi için kendisiyle konuşmaya gelince kahraman kontrolden çıkarak önce büyük oğlunun kafasına testi fırlatır sonra karısının saçlarından tutup sürükleyerek çadırından uzaklaştırır. Romanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere kahramanın öfkesine yenik düşmesi ve kendisini kontrol edememesi psikologu Cihan Türkkân'ı da öldürmesiyle sonuçlanacaktır.

Ferahlık Anına Övgü romanında gölge arketipi, Tamer adlı kahramanın şahsında vücut bulur. Tamer, romanın başkişisidir. O, iradesi zayıf bir insandır. Ayrıca manevî duygulardan mahrum olan kahraman, bu durumun kendisinde yarattığı boşluğun farkında değildir. Bu nedenle bu boşluğu roman boyunca dolduramayacaktır. O, tasavvufun gerektirdiği koşulları daima aykırı bulur. Kahraman, değişmeye çalışsa dahi gölgesinin kontrolünden çıkamaz. Romanda bu durum “Bir karaktere sahipseniz dönüp dönüp onu yaşamaktan kurtulamazsınız” sözüyle okuyucunun gözleri önüne serilir (Oyal 2018: 57). Bakıldığı zaman Oyal'ın romanlarında yalnızca başkahramanların iç dünyaları ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Bu kahramanlar, iç dünyalarında çeşitli çatışmalar yaşayan ve buna karşı bir irade ortaya koyamayan bir kimlikle karşımıza çıkar. Bu durum Oyal'ın romanlarının karakteristik bir özelliğidir.

Romanın başında da görüleceği gibi Tamer, uzun süredir işsizdir. Parasızlığın getirdiği her türlü zorluğa katlanmaya çalışan kahraman, ara sıra kız arkadaşına yemek yemeye gider. Bir gün eski arkadaşı Metin'den gelen iş teklifi Tamer'in hayatını değiştirecek ancak maneviyatın kendisinde yarattığı boşluğu doldurmasına etki etmeyecektir. Çünkü kahraman, geceleri kendini saygın bir sanatçı olarak sanat galerilerindeki sergilerde resimlerini sergilediğini düşlerken bir cami boyama işini aldığı için bunun duyulması gerçeği ile baş başa kalır (Oyal 2018: 35). Tamer hem işsizliğin kendisinde yarattığı ruhsal bunalımdan kurtulmak amacıyla hem de maddi sıkıntılarını hafifletmek için bu işi kabul etmek zorunda kalır. Bunun yanı sıra kahraman için asıl zor olan bu işi sosyal çevresine nasıl duyuracağıdır. “Bir tekkede süslemecilik icra etmenin tartışmalı ressamlık kariyerinde açacağı derin yarayı hesaplarken bir de Şule'den oluverme ihtimalinin çıkıvermesi Tamer'de garip bir sersemlik etkisi yarattı” (Oyal 2018: 20). Kahramanın ekonomik olarak sıkıntı çekmesi onun gölgesinin tesirini de kuvvetlendirir. Tamer, bu durumu çevresine yansıtmaktan kaçamaz. Kahramanın sosyal çevresine karşı olan öfkesi, gölgesinin şiddetinin bir göstergesidir. Nitekim iş görüşmesi için gittiği tekkede sorumlunun sürekli inşallah demesine çok sinirlenen kahramana göre Allah'ın takdirine kalmış bir belirsizliğin sürekli dillendirilmesi, insanlar dünyasının sebepli sonuçlu sağlan zeminini sarsmaktadır (Oyal 2018: 27). Tamer, tekkede her şeyin varolma amacını sorgular. Burada gördüğü şeylere ve olaylara materyalist bir yaklaşım sergiler. Kahramana duvara yazılması için verilen yazının kendisi için hiçbir manevi değeri yoktur. “O yani Allah, her gün iştendir” E, ne var bunda? Hiç de o kadar ufuk açıcı bir cümle değil. Bu kupkuru cümlenin boydan boya duvara yazılmasındaki maksadı anlamak zor” (Oyal 2018: 28). Tamer, bireyleşme sürecinde başarılı olamaz. Bu yüzden yaptığı her hareketin sorumluluğunu sosyal çevresine izah etmek zorundadır. Aldığı işin sonucunda önce kız arkadaşının ablası Neşe tarafından yargılanan kahraman, sonra babasının azarlamalarına daha sonra da Tufan'ın evindeki partide Harun'un alaylarına maruz kalır. “Harun sahteliği açığa vurmaya kararlı ve anlaşılabilir oldukça da eğleniyor. Öyle ya herkes bir hiçin hiç olduğunu bilmelidir” (Oyal 2018: 46). Tamer, Harun'un alaylarına dayanamaz ve partiden kavgalı ayrılır. Ichwan Nurachin, bireyin karanlık taraflarıyla

yani gölgesiyle yüzleşmeyi gerçekleştirdiği takdirde insanlarla olan ilişkilerinde daha sağlıklı olacağını söyler (2021: 48). Romanın ilerleyen bölümlerinde kahramanın gölgesini fark edip kabullenmeye başladığını görsek de aslında bu bir yanılsamadır: “Neden saklanıyorum ki? İşte hayatım bu” (Oyal 2018: 79). Kahraman, roman boyunca gerek aile ilişkilerinde gerekse arkadaşlık ilişkilerinde başarılı olamamıştır. Bu durum onu çıkmaza sokar.

Dünya seni anlamıyor. Kimse anlamıyor! Hep haksızlıklara uğradın. Kimse resmini begenecek kadar akıllı değil. İki serginde de fark edilmedin, sanat çetelerinden dışlandın. Hiç şansın olmadı. Bu saçmalıkların toplamısın işte. Bir türlü kurulamayan bir hayatı seyredip duran birisi (Oyal 2018: 87).

Tamer, gerçeğin kendisine söylenmesine içerler ve gölgesi ile yeni bir savaşa girer. “Kişi hangi huyları çıktıktan sonra kendisidir? Bir toplamın sonucu olarak mı, fazlalıklar çıktıktan sonra mı kendisidir?” (Oyal 2018: 87). Kahraman bu sınavdan da geçemez gölgesinin tuzağına düşer.

Gölge arketipinin diğer tüm arketipler gibi olumsuz tarafları olduğu gibi olumlu yönleri de bulunmaktadır. Gölgesi kuvvetli olan birey bunu kişiliğinin bir parçası haline getirir. İçinde biriktirdiği negatif enerji; üzüntü, öfke, nefret, intikam gibi duygular onun yaratıcılığını şekillendirebilir (Nisenson 2017: 2). Nitekim romanda görüldüğü üzere Tamer, sanatçı bir ruha da sahiptir. Kendisini büyük bir ressam olarak hayal eden kahraman, tekkenin duvar boyama işini bile kusursuz yapar. Bu açıdan bakıldığında gölge arketipi, romanda kahraman için dürtüsel bir işlevselliğe sahip olmuştur.

Oyal’ın bir diğer romanı olan *Gemide Yer Yok* adlı eserin başkahramanı da gölgesi olan kahramanlardan biridir. Roman, isimsiz bir ülkede, isimsiz kahramanlar arasında geçen savaş karşısında bir varoluş mücadelesini konu edinir. Yazar, kendisiyle yapılan bir söyleşide bu romandaki kahramanları isimsiz olarak adlandırmasındaki asıl nedenin bireylerin felaket sırasındaki ruh hallerine odaklanmak olduğunu söyler (Oyal 2020). Nitekim romanın başkişisi isimsiz kahraman, ülkenin kötü gidişatı nedeniyle bir iç savaşın çıkacağını öngörerek bir takım hazırlıklara başlar. Bunlar temel gıda malzemeleri, çeşitli araç gereçlerin stoklanması gibi ihtiyaçlardır. Oyal’ın romanlarında karşımıza çıkan kahramanın iradesinin zayıf olması Tamer gibi isimsiz kahramanın da hayatını etkileyen en önemli özelliktir. Bu kahramanın Oyal’ın diğer roman kahramanlarından farkı mito-poetik bir düşünce yapısına sahip olmasıdır. Çünkü romanda kahraman kendisini Hz. Nuh’a benzeterek tufan olayına vurgu yapar. Bu sayede roman kahramanının imajı aynı zamanda metafizik bir boyut kazanmış olur. Kahraman, evinin önünde gördüğü yaşlı bir kadını gidecek yeri olmaması nedeniyle bir süreliğine evine almaya razı olur. Ancak istemeden yaptığı bu kabul kahramanın planlamadığı bir şekilde gelişecektir. “Yaşlı kadın gitmedi, hâlâ evde. Mutfakta önüne koyduklarımı yiyor. Yemek yiyişini seyretmek istemiyorum” (Oyal 2019: 18). Kahraman, kendi ihtiyaçlarını gidermede gayet tasarruflu davranırken geçici misafirin evin malzemelerini tüketmede özensiz davranması onu rahatsız eder. Bu yüzden yaşlı kadının bu tutumu onun tahammül sınırını aşmaktadır. Ancak kahramanın bu rahatsızlığını ona söyleyecek iradeyi kendisinde bulamadığı görülür. Bu bilinçaltına itilen düşünceler birikerek kahramanın gölgesini besler. Romanın ana karakteri, daima yaşlı kadını eve aldığı için pişmanlık duyar. Ara ara kadının kendiliğinden gitmeyeceğine kanaat getirip onu dışarı atmayı düşünür. Bu nedenle yavaş yavaş gölgesiyle mücadele etmeye çalışan roman karakteri, kadını göndermenin çeşitli yollarını düşünmeye başlar.

Bir sabah kadının uyanması ve rahatsız olması için evin içinde yüksek sesle mırıldanır. Kahraman, kendi zayıflığının farkındadır. Bunu romanda şöyle ifade eder: “Ev ahalisinin sözü geçmeyen ferdi olarak önlemlerimin kayıtsız şartsız tutsağı durumundaydı” (Oyal 2019: 29). Kahraman, yaşlı kadının gün geçtikçe evine yerleşmesinden dolayı korku duyar ve bazen kadının kapısını dinler. Hatta gölgesinin gücü o kadar kuvvetlidir ki kadın tuvalete girince suyun sesini ölçmemek için kendisini zor tutar. O, yaşlı kadının gitmemesini çeşitli nedenlere bağlayarak bir bakıma psikolojik bir travmaya kapı aralar. “Onların yapmadığının vebali niye bana kalıyor? Niye benim sorumluluğumda bu kadın? Ben mi götürmeliyim bu kadını?” (Oyal 2019: 38). İsimsiz kahraman bir gün gölgesine yenik düşer ve odasını basarak dolaptan kadının bavulunu aşağıya indirir. Kadın dağılan eşyalarını toplamaya başlar. Ev sahibi bu defa onu göndermeye niyetlidir. Ancak kadının hareketlerindeki yavaşlık kahramanın gölgesiyle olan savaşını tekrar başlatır. Ev sahibi, istenmeyen misafirin yavaşlığına öfkelenir ve onu kolundan tutup zorla evden çıkarmayı düşünür. Yaşlı kadınla birlikte evin çıkış kapısına doğru yürürken dışarıda çatışma olur ve evin salon camları kırılır. Kahraman yere çömelip endişeli gözlerle olayı izlerken misafir sadece ayakta bekler. Çatışma bitince kadın bavulunu alıp kahramana gülümseyerek tekrar odaya döner. Kahramanın kalıcı misafire yansıtamadığı öfke, kin, nefret gibi duyguları bilinçaltına itilmiş, neticede gölgesinin kendisini esir almasına neden olmuştur.

Oyal’ın diğer bir eseri olan *Gecelerin En Güzeli* adlı romanında da gölge arketipinin izlerine rastlanır. Romanda Türkoloji bölüm başkan yardımcısı olan Osman, Türkoloji’ye dair basmakalıp düşüncelerini çevresine kabul ettirmeye çalışan bir öğretim üyesi olarak karşımıza çıkar. Osman, bunu o kadar içselleştirir ki bu durumun farkına varamaz. Bu nedenle gölge arketipinin birçok özelliği Osman’ın şahsında birleşir. Gölgesinin farkında olmayan kahraman, çevresine yönelik yaptığı eylemleri olumsuz bir durum olarak da görmez. Çünkü gölge arketipinde kişi gölgesinin farkında değildir. Osman, yüksek lisans öğrencisinin tezini incelerken başlıkta “Türk Dilleri” yazmasına öfkelenir ve öğrencisi bir kitabı referans olarak göstermesine rağmen ona kendi doğrularını dikte eder.

Türk dilleri değil, Türk lehçeleri vardır! Bunu bile anlayamadan benden nasıl onay bekliyorsun! (...) Faik Bacan’ın ne yazdığı beni ilgilendirmez! Tezini benden alıyorsun, Faik Bacan’dan değil! Al bunu değiştir öyle getir! (Oyal 2018: 31).

Osman için bu tezin masada durması bile bir sorundur. Esasen ona göre öğrencilerin birçoğu işe yaramazdır. Aynı zamanda romantik bir milliyetçi olarak görebileceğimiz kahraman bir yabancı ile evlenilmesini de hoş karşılamaz (Karakoc 2022: 76). Ona göre bu durumun ırkçılıkla değil daha çok kültürle ilgisi vardır. Başına gelen her olaya karşı yanlış bir tavır takınmaya müsait olan Osman, kendisine yapılan iltifatları dahi bir aşağılama belirtisi sayar. Bu tür durumlarda kahraman kavga çıkarıp çıkarmamak konusunda gölgesiyle bir savaş halindedir. Örneğin Hititoloji bölümü öğretim üyesi Zerrin Hanım’ın Osman’a yönelik olumlu cümlelerinin altında kahraman, bir küçümseme ifadesi arar.

Kahraman, öğrencilerin sınav kâğıdını okurken rastladığı bir cümleye çok takılır ve öğrenciyi disipline vermeyi düşünür. Kâğıdın altına şaka niyetine yazılan “Türklerde damdan düşerek ölmek bir gelenektir” sözü Osman’ın tahammül sınırını aşacak bir durumdur. Sinem Yaylacı adındaki bu öğrenciyi hatırlayamadığı için önce bu kızı görüp sonra cezalandırmayı amaçlar. Bir dersinin

sonunda sınıf dağıldıktan sonra Sinem Yaylacı'nın sınıfta kalmasını söyler. Kahraman için bu tekrar gölgesiyle olan bir imtihandır. Ancak daha dikkatli olacaktır çünkü bundan bir dönem önce öfkesine hâkim olamamış ve bir öğrencisinin kafasına su bardağı fırlatmış ve bunu zor unutturmuştur. Sinem'e de bir tokat atmamak için kendini tutan kahraman bunun yerine onu sözlü şiddetle manipüle etmeyi tercih eder.

Evet Sinem, bu ne? Cevap ver! Bu küstahlık neyin nesi?" (...) Sınav kâğıdını aklına gelen her şeyi yazabileceğin bir karalama defteri mi sandın! Burası anaokulu değil, üniversite! Ben burada oldukça bu dersten geçebileceğini sanma! Senin yerinde olsam üniversite sınavına hazırlanırdım! (Oyal 2018: 173).

Osman haksız olduğu konularda dahi özür dilemeyi kendisine yakıştıramaz. Onun için bu bir tür yenilgi, gölgesi içinse bir muharebe kaybı demektir. Oyal'ın gölge arketipinin tesirinde olan diğer ana kahramanlara oranla Osman, hayata karşı daha iradeli, çevresine karşı olan tutumlarında daha dominanttır. Bu, onun aynı zamanda yol gösterici ve öğretici kişiliğiyle yüce birey arketipini temsil etmesi ile açıklanabilir.

Oyal'ın *Önceki Çağın Akşamüstü* adlı romanında karşılaşılan gölge arketipinin tezahürü Fordham'ın teorisini desteklemektedir. Bu romanda da ana kahraman, isimsiz olarak verilir. Kahraman, devrimci kimliği ile öne çıkar. O, bir taraftan parti işleri ile meşgul olmakta diğer taraftan evliliği ve Ceyda isimli metresi ile yaşadığı aşk macerasıyla uğraşmaktadır. Romanda gölge arketipi Oyal'ın diğer romanlarından farklı olarak kişisel bir görünümde karşımıza çıkmaz. Onun yerine Fordham'ın daha tehlikeli olarak baktığı kolektif bir düzlemde ortaya çıkar ve roman boyunca bu nitelikte ilerler. Freysson'a göre gölgenin kabulü yalnızca kişisel bir mesele değildir. Bu, aslında dünya için gerekli bir durumdur. Çünkü gölge, kırgınlıkları barındırırken aslında bir yandan da öfkeyi perçinler. Bu nedenle belirli sosyal gruplara yönelik kitle isyanlarına neden olabilir. Toplumlar ve iktidarlar için gölgenin bu yönü tehlikelidir (2020: 20). Nitekim romanda devrimin gerilim adı altında küçük adımlarla ilerlendiği belirtilirken sık sık mitingler yapılmakta bunun bazıları provakasyon haline dönüşüp kitlesel bir isyana doğru seyretmektedir. İsimsiz kahraman partinin düzenlemiş olduğu bir mitingde kontrolden çıkan bir protestonun dönüşebileceği iç savaşı düşünmektedir: "Asuman, Tufan'ı sakinleştirmeye çalışırken kalabalık haykırmaya, polisler kıpırdanmaya başlamıştı. Pazarlığın sonuçsuz kaldığı o an belliydi. Gerçekten de iki bin kişiyi dağıtmaya cüret edebilecekler miydi?" (Oyal 2019: 25). Polis megafonda kalabalığa sürekli dağılmalarını, aksi takdirde müdahale edeceklerini söylemektedir. Ancak kalabalık tam tersini yaparak gölgenin tam istediği yönde hareket ederler. Direnişe geçen miting müdavimleri polislerle bir arbedeye girişir.

Artık delice koşmaya başlamıştım ki sanırım polislerden birinin çelmesiyle devriliverdim. Bu en kötüsü işte. Koşan polisler geçerken bir tekme atmayı ya da bir tane indirmeyi ihmal etmiyorlardı. Ama o an bir şey hissetmiyordum. Diğerlerinin bağrıışlarını ya da çığlıklarını da duymuyordum, polislerin küfürlerini de. Cadde tam bir savaş meydanına dönmüş olmalıydı (Oyal 2019: 26).

Polisler coplara kalabalığı sadece dağıtmaya çalışmaktadır. Amaçları gözaltına alıp, sorgulamak amaçları değildir. Bu nedenle işçilerin ve gösteri sahipleri arasında yaralanmalar da oldukça fazladır. İsimsiz kahramana göre polisten ilk dayak yiyenler genellikle ortadan kaybolur,

devam edenlerse bu dünyanın bir parçası olurlar. Kendisi de bu gösteride bir hayli hırpalanmış olan kahraman yaptıkları eylemin ciddiye alınmasına sevinir. Çünkü kendisine göre dikkate alınmayan bir ihtilalin zavallılığı, dehşetli sloganları üzgün bir sayıklamadan ibaret kılmaktadır (Oyal 2019: 28).

Yazarın son romanı olan *Bahara Bir Hediye* adlı eserde ana karakter Nâci Özbayrak gölgesinin etkisinden çıkamayan tipik bir Oyal karakteridir. Romanın başından sonuna kadar saplantılarının etkisinde olan kahraman da bunu kişiliğinin bir parçası haline getirir. Nâci, muhafazakâr bir aile bireyi olarak tekdüze bir hayat sürmektedir. Aile bireylerinin hemen hepsi Türk Dili ve Edebiyatı sahasında çalışmaktadır. Oyal'ın diğer romanlarındaki ana kahramanlar gibi Nâci'nin de çevresine yönelik davranışlarını etkileyen gölgesi onun içe dönük ruh halini net bir şekilde gün yüzüne çıkarır. Kahraman, kız kardeşi Fridevs'e saplantılı bir şekilde âşık olur. Fridevs kahraman için kendi deyimiyile onun için aniden yağan yağmur, bulutların ardından yüzünü gösterip kaybolan bir güneş, bir deprem hatta bir fırtına gibidir (Oyal 2022: 29). Romanda gölgenin Nâci üzerindeki etkisi, kişiliğinden silemediği bir saplantı duygusudur. Çünkü kahramanı saplantısı yani gölgesi yönlendirir. Romanda da görüleceği üzere Fridevs'e olan hislerini bilinçaltında bastıran Nâci, farkında olmadan tam da gölgesinin istediği gibi bu hisleri bir saplantıya dönüştürür.

Fridevs'in üniversiteye başlamasıyla birlikte eve geç gelmesi, giyimine daha özen göstermesi nedeniyle kahraman, onun bir sevgilisi olabileceğini düşünür. Bu ihtimaline kesinlik kazandırmak için kardeşi mutfakta telefonla konuşurken önce onu konuşurken gizlice dinler. Ancak Nâci daha fazla gölgesine hâkim olamaz ve mutfağa girerek telefonu kardeşinin elinden kapar. Telefonda iblis diye nitelendirdiği Burak adında birini görünce ağabey rolüne girerek kardeşine bağırma başlayarak telefonu daha fazla kurcalama fırsatına sahip olur. Ancak gölge arketipinde kişilerin persona arketipindeki gibi bir maskeleye yapamadığı için Fridevs, abisinin kendisine olan hislerinin farkındadır.

Nâci, sosyal medyada farklı bir kimlik yaratarak kardeşinin sosyal medyada neler yaptığını, kimleri takip ettiğini de öğrenmeyi amaçlar. Fridevs'in kendo sporuyla ilgilendiğini bildiği için Brunetta adlı İtalyan bir kendocu kadın görünümünde sahte bir hesapla kardeşiyle gizlice konuşmaya başlayıp onun erkek arkadaşının da kim olduğunu öğrenir. Burak, Fridevs ile aynı üniversitede iki üst sınıftan birisinde öğrenim görmektedir. Kahraman, sosyal medyada Fridevs'in Burak'ın fotoğraflarını beğenmesine çok öfkelenir, onun odasına aniden dalarak bağırıp çağırmak isterse de kendini tutar. Diğer romanlarda da karşılaştığımız öfkeyi bilinçaltında bastırma yöntemi, Nâci'nin de sık sık yaptığı bir eylemdir.

Fridevs kendisine karşı daima mesafeli yaklaşmaktaysa da Nâci saplantısının diğer bir değişle gölgesinin etkisinden kurtulmak için bir çaba sarf etmeyerek Fridevs ile konuşmak için sık sık onun odasına girmekte, ona mesajlar atmaktadır. Ona ulaşamadığı her durumda daha fazla öfkelenen karakter, fakülte çıkışlarında kardeşinin yolunu keser, kolunu tutup farkında olmadan sıkır ve omuzlarından tutup sarsarak Fridevs'i kendisiyle muhatap olmaya zorlar. Kahraman, ara sıra içindeki kuvvete engel olamayarak bulunduğu yerden fırlayıp Fridevs'in odasına gider. İçindeki baskıyı ancak böyle dindirebileceğini düşünen Nâci'nin bu durumu, bilinçaltına itilen gölgenin dışavurumudur.

Kahramana göre Fridevs'i görmek de görmemek de zehirleyicidir. Bu zehrin kendisinde yarattığı tahribattan kaçamayacağını düşünür. Öyle ki Nâci, Fridevs'in Japonya'ya kaçışından sonra bile sık sık onun evine gidip eşyalarını karıştırmakta, ona dair izler bularak duygusal boşluğunu tatmin etmektedir. Kahraman için bu saplantı bilinç dışına vurulamayacak kadar kuvvetlidir. Bunun farkında olan Nâci gölgeyi bilinçaltında bastırmak zorunda kalacak bu nedenle bilinçaltından beslenen gölge kahramana türlü kötülükler de yaptıracaktır. Kahraman, aslında kısmen bunun farkındadır. Romanda bunu "Zaman geçtikçe sakladığımız hakikat kendini iyice belli etmeye başlar ve yokluk amansız bir hortlak gibi öne çıkar" diyerek anlatır (Oyal 2022: 102). Ancak bundan kurtulmak için bir çaba göstermeyen Nâci, karısı Zehra'nın kendisinden şüphe edip annesiyle konuşacağını söylemesi hastanede tedavi gören annesinin komaya girip konuşamayacak durumda olmasını da diler (Oyal 2022: 121). Fridevs'in yüksek lisans yapmak için Kyoto'da bir üniversiteye gitmek istediğini öğrenince ailesinin iflas etmesini, bir savaş çıkması gibi çeşitli olumsuzluklar yaşanması dileyerek kardeşinin gidememesini ister. Gölgesinin etkisindeki kahraman, kardeşinin pasaportunu ve uçak biletini çantasından çalarak gitmesine engel olur. Ancak kahraman bu defa Fridevs'in habersiz gidişine engel olamaz.

Nâci, Fridevs'in gidişinden kendisini ve diğer aile bireylerini suçladığı kadar kardeşinin erkek arkadaşı Burak'ı da sorumlu tutar. Fridevs'in burada kalıp bir yere gidememesi için Burak ile evlenmesini ve bir çocuk yapmalarını desteklemekteyse de kardeşinin gidişini bilip bilmediğini anlamak için ona sorar. Burak, Fridevs'in üç aydır hazırlandığını ve bunu kendisiyle paylaştığını söylemesi üzerine Nâci gölgesini kontrol edemeyerek Burak'ı Fridevs'in gidişinden yegâne mesul kişi olarak görerek ona saldırır.

Sonuç

Ömer F. Oyal'ın romanlarında gölge arketipinin ortaya çıkışı ile izlediği yolculuk, arketipsel sembolizmin esaslarına uymaktadır. Çünkü her arketip, ilk örneğine atıf yapmakla yükümlüdür. Bu açıdan bakıldığında arketiplerin masal ve efsanelerden modern romanlara kadar olan yolculuğu aynı amaca hizmet etmektedir. Bu çalışmada Jung'un benlik arketiplerinden biri olan ve tüm insanların ortak bilinçdışında bulunan, toplumda kabul görülmeyen ve bireyin karanlık yönlerini kapsayan gölgenin, ana kahramanlar üzerinde nasıl seyrettiği hususunda durulmuştur. Romanlarda büyük çoğunlukla ana kahramanların ruh dünyaları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu nedenle gölge arketipi, genellikle ana kahramanlarda kendisini gösterir. Gölge, ana kahramanları etkisine alan ikinci bir benlik olarak karşımıza çıkmıştır. Bu nedenle kahramanlar gölgelerinin farkında değildir. Araştırmacılar her kişinin bir gölge yönünün olduğunu söyler. Bunlar, bireylerin sosyal çevrelerine anlatamayacağı ve bu nedenle gizlemek mecburiyetinde olduğu duygularıdır. Nitekim Oyal'ın romanlarında gölgesinin etkisine girmiş kahramanlar, bütün bu duyguları bilinçaltı merkezlerinde bastırarak gölgenin daha çok kuvvetlenmesine neden olmuştur. Bu kahramanlar, gölgelerinin tesirinde olan, bunun için sosyal hayatında başarı yakalayamamış bireyler olarak karşımıza çıkar. Kahramanlar, gerek aileleri, gerekse sosyal çevreleri ile olan ilişkilerinde düşük iradeli bireyler olarak hayatlarını devam ettirir. Bu açıdan bakıldığında gölgenin ana kahramanlar üzerindeki tesiri, kahramanları olumsuz etkiler. Çünkü kahramanlar mutsuzdur. Ana kahramanlarının mutsuz olmalarındaki nedenler ekonomik, siyasi gibi dış etkenlermiş gibi gözükse de aslında asıl neden

gölgelerinin tesirinden kurtulamayışlarıdır. Çünkü kahramanlar evlilik hayatlarında dahi başarı yakalayamaz.

Görüldüğü üzere Oyal'ın ana kahramanlarının gölgelerinin tesirinden kurtulamamaları onların bireyleşme sürecinde başarısız olmalarına neden olmuştur. Bu nedenle kahramanlar, kin, öfke, kıskançlık, hasetlik gibi duygularını kabul edip onlarla yüzleşmek yerine, bu duyguları bilinçaltında bastırarak kolektif gölgenin karanlığına teslim olmuşlardır.

Kaynaklar

Atilla, Mehmet (2021). *Ömer F. Oyal'ın Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Kilis: Kilis Üniversitesi.

Burger, Jerry (2016). *Kişilik Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söylemleri*. Çev. İnan Deniz Ergüvan Sarıoğlu. İstanbul: Kaknüs Yay.

Campbell, Joseph (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Kabalcı Yay.

Cebeci Oğuz (2004). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yay.

Fanani Abu, Ekaputri Dian (2022). "Persona and Shadow in Shatterday by Harlan Ellison and Fight Club by Chuck Plahnuk". Jombang: *Journal of English Education, Linguistics and Literature*.

Fordham, Frieda (1994). *Jung Psikolojisi*. Çev. Aslan Yalçın. İstanbul: Say Yay.

Frazer, James (2004). *Altın Dal- Dinin ve Folklorun Kökenleri 1-2*. Çev. Mehmet Doğan. İstanbul: Payel Yay.

Freysson, Elí (2020). *The Hidden Side of the Soul How the Shadow Archetype Relates to Human Evil*, İceland: University of Akureyri.

Gökeri, İpek (1979). *Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğindeki Yapıtlara Uygulanması*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF.

Jung, Carl Gustav (1997). *Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi*. Çev. Engin Büyükin. İstanbul: Say Yayınları.

Jung, Carl Gustav (1999). *Keşfedilmemiş Benlik*. Çev. Barış İlhan-Canan Sılay. İstanbul: İlhan Yay.

Jung, Carl Gustav (2003). *İnsan Ruhuna Yöneliş*. Çev. Engin Büyükin. İstanbul: Say Yay.

Jung, Carl Gustav (2005). *Dört Arketip*. İstanbul: Metis Yay.

Karakoç, Şafak (2022). "Gecelerin En Güzeli Romanında Türkoloji Meseleleri". *Türk Dili*, S.845, Mayıs 2022, s.72-81.

Karakoç, Şafak (2023). *Ömer Fikret Oyal'ın Romanlarında Arketipler Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Karaman, Fikret (2017). "Tenasuh veya Reenkarnasyon Üzerine Bir Değerlendirme". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, Ekim 2017, s. 9-34.

Korucu, Arzu Ayşe (2006). *Rıder Haggard'ın Romanlarına Arketipsel Bir Yaklaşım*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

- Moran, Berna (2013). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yay.
- Ninenson, Adam (2017). *The Creative Shadow: Reclaiming Creativity by Embracing Shadow and the Trickster Archetype*. California: Pacifica Graduate Institute.
- Nişanyan, Sevan (2020). *Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*. İstanbul: Liberus Yay.
- Northroph, Frye (2015). *Eleştirinin Anatomisi*. Çev. H. Koçak İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Nurachim, Ichwan (2021). *Shadow Archetype In Michael Thomas Ford's Suicide Notes*, Indonesia: Universitas Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim Malang.
- Oyal, Ömer Fikret (2013). *Ferahlık Anına Övgü*. İstanbul: YKY.
- Oyal, Ömer Fikret (2015). *Magda Döndüğünde*. İstanbul: YKY.
- Oyal, Ömer Fikret (2017). *Sürgün Ruhun Rüya Defteri*. İstanbul: YKY.
- Oyal, Ömer Fikret (2018). *Gecelerin En Güzeli*. İstanbul: YKY.
- Oyal, Ömer Fikret (2018). *Zaman Lekeleri*. İstanbul: YKY.
- Oyal, Ömer Fikret (2019). *Gemide Yer Yok*. İstanbul: YKY.
- Oyal, Ömer Fikret (2019). *Önceki Çağın Akşamüstü*. İstanbul: YKY.
- Oyal, Ömer Fikret (2020). "Nuh'tan Günümüze Altüst Oluşlar". <https://www.omerfoyal.net>, Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2023.
- Oyal, Ömer Fikret (2022). *Bahara Bir Hediye*. İstanbul: YKY.
- Öztürk, Zeliha (2017). *Yenileşme Dönemi Türk Anlatılarının Arketipsel Eleştiri Yöntemi İle İncelenmesi (1796-1895)*. Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Serrican, Ece (2015). "Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji Kuramındaki Arketip Kavramının Edebiyata Yansıması". *International Journal of Social Sciences and Education Research*, S.4, s.1204-1215.
- Storr, Anthony (1992). *Cinsel Sapmalar*. Çev. Kemal Bek. İstanbul: Yılmaz Yayınları.
- Storr, Anthony (2001). *Öteki Peygamberler*. Çev. Aslı Day. İstanbul: Okyanus Yay.
- Sungurlar, Işık (2013). *Bir Arketip Olarak Gölge*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Tanrıtanır, Bülent Cercis (2019). *Paul Auster ve Arketip Eleştiri*. İstanbul: Hiper Yayınları.
- Topaktaş, Alptuğ (2017). *Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarına Arketipsel Bir Yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Yıldırım, Çiğdem (2011). *Arketip Bir Yolculuk İçinde, Narsist Bir Kitap Biçiminde: Beyaz Kale*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi.